

Logbøger og elevmapper i sprogundervisningen

Leni Dam

Pædagogisk konsulent ved DLH i København.

Hvorfor logbog?

Logbogen, elevens såvel som lærerens egen, er for mange elever og lærere blevet et uundværligt redskab i forbindelse med planlægning, gennemførelse og evaluering af et forløb. I arbejdet med at udvikle sig og med at lære er logbogen en slags krumtap, fagligt såvel som socialt.¹

Når man går i gang med at benytte en logbog, er det imidlertid vigtigt, at man gør sig klart, hvorfor og hvordan man vil anvende bogen. Følgende argumenter fra mennesker, der har anvendt logbog, kan måske benyttes.

Logbogen kan være:

- 'Huskeseddel' / 'Notesblok' / Tidsplan
- Fagets arbejdsbog.

Logbogen kan bruges til:

- Offentliggørelse af krav.
- Synliggørelse af aftaler.
- Opstilling af personlige mål og planer.
- Dokumentation for udførte opgaver.
- Evaluering af et forløb - Gode ting / dårlige ting.
- Evaluering af egen indsats - egen rolle.
- Oversigt over fremtidige opgaver - 'hjemmearbejde'.

Logbogen giver mulighed for:

- At se tilbage.
- At registrere 'fremgang'.
- Autentisk brug af målsproget / fremmedsproget.
- En direkte og autentisk dialog mellem de implicerede parter i læringsprocessen.

Fra elever, der har anvendt logbogen i sprogundervisningen, er det et enslydende argument, at man bliver bedre til målsproget af at anvende logbøger. Mange elever nævner også som noget positivt, at logbogen er en hjælp til at planlægge og til at huske, at den er med til at skabe oversigt, også over hjemmearbejdet.

Indhold og anvendelse

I fremmedsprogsundervisningen anvender man ofte betegnelserne *My English Diary* eller *Mein Tagebuch* for dette arbejdsredskab. I artiklen her har jeg valgt at bruge betegnelsen 'logbog' i modsætning til betegnelsen 'dagbog', der især på dansk ofte leder tanken hen på noget privat, på noget der skrives ved dagens afslutning.

En logbog kendes fra den maritime verden. På et skib bliver logbogen ført af skibsfører eller styrmand. Der gøres notater om skibets position, om den kurs, der er valgt, hvordan vind- og vejrforhold er undervejs, og hvorvidt den afstukne kurs følges, eller der er afdrift, som der må justeres for. Observationer, arbejder og tildragelser undervejs, der har betydning for sejladsen, indføres ligeledes. Optegnelserne i logbogen står til rådighed for de personer, der har interesse og andel i skib og last. (Søfartsstyrelsen, Weillbach, 1990).

Oversat til den pædagogiske hverdag betyder det, at der i logbogen noteres:

- Mål, planer og aftaler for et forløb.
- Beskrivelse af arbejdsforløbet, herunder problemer og succeser.
- Ændringer og justeringer i forhold

til de opstillede planer.

- Vurderinger af og kommentarer til arbejdsforløbet - også i forhold til de opstillede mål.

Ud over at give eleverne en indsigt i deres egen læringsproces giver logbogen anvendt på denne måde både lærere og elever et godt overblik over progressionen i undervisningen/indlæringen. Men den konkrete udformning og anvendelse af logbogen besluttet selvfølgelig af de enkelte brugere.

For læreren, der har interesse i skib og last, giver elevernes logbøger mulighed for:

- At få et indblik i den enkelte elevs arbejds- og læringsproces.
- At orientere sig om, hvor i processen eleven er - som oplæg til en samtale med eleven om bl.a. vækstpunkter og fremtidige mål.
- At synliggøre og præcisere konkrete aftaler indgået mellem den enkelte elev og læreren eller mellem elever indbyrdes.
- At give individuel, skriftlig respons til den enkelte elevs arbejde.

Selv om arbejdet med logbøgerne indebærer de nævnte fordele, kan man også løbe ind i en del problemer:

- Eleverne finder især i begyndelsen logbogsskriveriet kedeligt og ensformigt.
- Eleverne har svært ved at se meningen med logbogen, gider ikke, tager den ikke alvorligt.
- Eleverne synes, det er svært at skrive. Føler, at der ikke er tid nok.
- Eleverne er usikre over for at skulle vurdere sig selv.

Disse problemer hidrører som regel fra lærerens usikkerhed i forbindelse med anvendelsen af logbogen i undervisningen:

- Læreren har ikke gjort det klart for sig selv og for eleverne, hvad begrundelsen er for at anvende en logbog.
- Læreren har ikke gjort sig selv og eleverne klart, hvad og hvor meget der forventes skrevet.
- Læreren føler ofte selv, at logbogsskriveriet tager tid fra den egentlige undervisning.
- Læreren har ikke formået at give eleverne et ejerforhold til logbogen.

Lay-out

Lige så vigtigt det er at overveje, hvad logbogen skal bruges til, lige så vigtigt er det at overveje, hvordan logbogen skal se ud og skal føres. Hvis dette ikke gøres klart fra begyndelsen, vil det ofte skabe frustrationer for de involverede parter. Ofte vil det være hensigtsmæssigt, at læreren i første omgang udstikker nogle begrundede krav til bogens udformning, da det jo som regel er på lærerens opfordring, at logbogen tages i brug. Senere kan disse krav tages op til debat med eleverne med henblik på ændringer og justeringer, der mest hensigtsmæssigt opfylder formålet med brugen af logbogen.

Følgende krav om logbogens udformning og indhold blev stillet til en 10. klasse i engelsk ved begyndelsen af skoleåret. Eleverne havde ikke før anvendt logbøger i undervisningen.

1. *First impression:*

- *A cover with name and class*
- *Nice handwriting*
- *Nice impression/tidy*
- *Jump a line when new paragraph.*
- *Margins*
- *Numbered pages*

2. *Contents:*

- *Month page*
- *Easy to follow what happened during a lesson:*
 - *Day and date*
 - *Share homework - with whom and about what*
 - *Two minutes' talk - with whom and about what*
 - *Activities during the lessons - who and what*
 - *Reflections on work done*
 - *Plan for next lesson*
 - *Homework for next lesson*

Portfolios og elevmapper

Når det gælder om at følge progressionen i læringsprocessen, ser det ud til, at en portfolio er et godt redskab alene eller som supplement til logbogen.

Inden for de skabende kunstarter er portfolios et kendt begreb. Kunstnere, arkitekter, fotografer m.fl. har en portfolio - en udstillingsmappe - hvor de kan illustrere og fremvise deres produkter til interesserede kunder. Men i skoleverdenen er det et forholdsvis nyt fænomen. Inden for sprogundervisningen anbefalede Europarådet i 1997 anvendelse af portfolio til brug for sprog-elever primært inden for Europas grænser:

En portfolio består af tre dele: et dokument der oplyser om de formelle kvalifikationer på en måde, som er gennemskuelig i international sammenhæng; en sprogbiografi, som beskriver vedkommendes sproglige kompetence og de måder vedkommende har erhvervet disse, og en mappe med lærerens egne arbejder. Portfolioen opdateres efterhånden som ejerens sprogd udvikling udvikler sig.

Her vil jeg kun beskæftige mig med elevmappen.

Indhold og anvendelse

Vigtige kendetegn ved en elevmappe er:

- Det er en systematisk samling af elevprodukter - principielt udvalgt af eleven selv.
- Samlingen af produkter er alsidigt sammensat (skriftlige arbejder, bånd- og videooptagelser, m.m.)
- Udvælgelsen sker efter bestemte, vedtagne kriterier - i forhold til opstillede mål.
- Elevens selvrefleksioner i forbindelse med udvælgelsen følger produktet.
- Samlingen er et udstillingsvindue, der tegner et billede af elevens udvikling og læring inden for et givent område i en given periode.
- Samlingen er personlig og tegner sammen med en evt. logbog et billede af en unik person.

Ud over eksemplerne på udvalgte elevarbejder / -produkter indeholder elevmappen som regel en forside med relevante data om mappens ejer og mappens indhold, samt en beskrivelse af mål og delmål som skal nås i en gi-

ven periode.² Det er vigtigt at pointere, at i lighed med anvendelsen af logbøger findes der ikke én rigtig måde at anvende elevmapper på - ej heller én bestemt rigtig type af elevmappe.

Et af de vigtigste aspekter i arbejdet med elevmapper er elevens begrundelse for valget af et produkt til mappen. For enhver komponent i elevmappen gælder, at den skal være påhæftet en 'adgangsbillet'³; det vil sige en datomærket notits med elevens egen motivering for at udvælge netop dette produkt.

En adgangsbillet (skrevet på målsproget) kan være meget simpel:

Date:

I have included this in my portfolio because:

I tilknytning til enkelte eller flere elevarbejder vil der endvidere være mulighed for kommentarer fra læreren eller andre elever / medstuderende som supplement til elevens egen vurdering af et arbejde. Kommentarerne, der ligeledes bør være på målsproget, kan være længere skriftlige fremstillinger eller mindre notater fremkommet i forbindelse med 'konferencer' eller samtaler om elevmappernes indhold.

Gennem fælles diskussioner af såvel proces som produkter i elevmappen bliver eleverne mere reflekterende og bevidste om deres egen læring. Konferencer / samtaler er et godt supplement til arbejdet med logbogen. Hvis samtalerne føres på målsproget, er der mu-

lighed for autentisk kommunikation mellem eleverne indbyrdes og mellem lærer og elev.

I lighed med introduktion til logbøger, er det forud for etablering af elevmapper vigtigt at gøre sig forskellige ting klart:

- Hvordan udvælges produkterne? Hvori ligger systematikken?
- Hvad er kriterierne for udvælgelse? Er der f.eks. kun tale om endelige produkter eller også kladder? Indeholder mappen kun de bedste produkter eller også ting, der bør forbedres?
- Hvad er tidsforløbet? Drejer det sig om en enkelt periode, et år, flere år?
- Dækker mappens indhold et enkelt fag / emne eller flere fag / emner?
- Indeholder mappen kun produkter fra skolen eller også fra fritiden?

Afsluttende bemærkninger

I arbejdet med at inddrage eleverne i undervisningens nærmere tilrettelæggelse og med at udvikle elevmedbestemmelse og elevmedansvar er logbøger og elevmapper særdeles nyttige arbejdsredskaber. Når de første begyndervanskeligheder er overstået og anvendelsen af de to redskaber er blevet en integreret del af arbejdet i en klasse, opleves de store fordele forbundet dermed:

- De traditionelle lærer- og elevroller ændres.
- Eleven engageres og aktiveres i egen læring.
- Elevens kompetencer for refleksion og selvevaluering udvikles.
- Sider af elevens læring, der normalt ikke synliggøres ved traditionelle tests og prøver, dokumenteres via elevmapperne.
- Det faglige udbytte styrkes via skriftlig så vel som mundtlig autentisk kommunikation.

Noter

- 1 Se f.eks. artiklen 'Lærerudvikling gennem brug af lærerdagbog' af Helle Nygaard s. 20-24.
- 2 Såfremt logbog anvendes sideløbende med en elevmappe, kan der her evt. henvises til mål / delmål angivet i denne.
- 3 Begrebet anvendes af Karin Taube, se nedenfor.

Litteratur

- Dam, L.** og Hanne Thomsen: Undervisningsdifferentiering i fremmedsprog. Hvad, hvorfor, hvordan. Malling Beck, Albertslund, 1995.
- Danielson, D.** and L. Abrutyn: An Introduction to Using Portfolios in the Classroom. ASCD, Virginia, USA. 1997.
- Dialogen** i Undervisningen, Folkeskolen år 2000 (video). Kbh., Danmarks Lærerforening, Kommunernes Landsforening, Undervisningsministeriet, 1999.
- Taube, K.:** Portfolio-Metoden. Vejle, Kroghs Forlag, 1999.